

Životní prostředí v nákupním košíku: nábytek z tropického dřeva

Nábytek a jiné výrobky z tropického dřeva jsou k dostání snad v každém obchodě se zahradními potřebami, nábytkem nebo bytovými doplňky. Týk, mahagon, meranti, mango nebo eukalyptus můžete mít doma v podobě zahradního nebo interiérového nábytku, dveří, lišt, garnyží, dekorativních váz a dalších výrobků. Co vám při jejich koupi v obchodě neřeknou, jsou šokující čísla o úbytku tropických pralesů, jednoho z posledních útočišť přírodních národů a tisíců unikátních druhů, a o důsledcích kácení na klima a životní prostředí.

Deštný les - druhově nejbohatší ekosystém naší planety - ubývá rychlostí deset miliónů hektarů za rok. Pro lepší představu – tento údaj odpovídá asi 32 fotbalovým hřištím za minutu. Každou vteřinu se tak plocha pralesů snižuje o třetinu hektaru, další pralesy jsou přeměňovány na druhově chudé sekundární lesy. 80 procent všech světových pralesů (tedy nejen tropických) je dnes již zničeno.

Tropické pralesy v číslech

Lesy patří k nejvíce ohroženým ekosystémům naší planety. Vědci odhadují, že ve víceméně původním, nenarušeném stavu zůstalo už jen asi 22 % plochy původních pralesů. Téměř polovina světových lesů zmizela vlivem činnosti člověka docela.

Deštný les - druhově nejbohatší ekosystém naší planety - ubývá rychlostí deset miliónů hektarů za rok.

Každou vteřinu se plocha pralesů snižuje o třetinu hektaru, další pralesy jsou přeměňovány na druhově chudé sekundární lesy.

Každou minutu přicházíme o plochu tropického lesa, která odpovídá rozloze 32 fotbalových hřišť.

Každý rok ztrácíme plochu pralesů o rozloze dvou Českých republik, na níž žijí tisíce druhů rostlin a živočichů.

Stále vážnější problém představuje nelegální těžba. Odhaduje se, že v brazilské Amazonii je 80 % stromů pokáceno nezákonně.

Zhruba polovina tropického dřeva dováženého do zemí Evropské unie pochází z nelegálních zdrojů.

Poslední rozlehlé plochy původního tropického lesa se nacházejí v Jižní Americe, jihovýchodní Asii, centrální a západní Africe. Pralesy hostí více než polovinu všech rostlinných a živočišných druhů obývajících naši planetu, nehledě na ty, které dosud nebyly objeveny.

V tropických pralesích mají svůj domov takové perly zvířecí říše jako je jaguár, slon pralesní, gorily horské nebo poslední volně žijící orangutani. Díky pestrým přírodním zdrojům nabízejí pralesy živobytí také velké části světové populace. Na řekách, které z pralesů vytékají, závisí místní

zemědělství.

Pralesy plní řadu nenahraditelných klimatických funkcí a klíčovým způsobem ovlivňují rovnováhu zemského ekosystému: filtrují vzduch, čistí vodu, zabraňují erozi a regulují podnebí tím, že zmírňují vlny veder, extrémního chladu, sucha a bouří.

Důsledky kácení původních tropických lesů

Razantní úbytek původních tropických lesů je spojen s mnoha dopady na společnost a životní prostředí, a to jak na regionální, tak na celosvětové úrovni.

S úbytkem jedinečného ekosystému původních tropických lesů mizí z povrchu planety nenávratně i **rostlinné a živočišné druhy**, které v něm žijí – mnohé z nich jsou přitom přírodovědci dosud nepoznané. S jejich odchodem jednak lidstvo ztrácí obrovský genetický potenciál, který by bylo možné v budoucnu využít jako potravinové nebo technické plodiny, pro výzkum nebo vývoj nových léků, jednak se ztrácí krásný a tajuplný kus světa, který nikdy nebudeme umět uměle obnovit.

Likvidace deštných pralesů s sebou nese nenávratné ekologické škody, které ovlivňují celkovou **změnu klimatu na Zemi**. S úbytkem pralesů se do zemské atmosféry uvolňuje vyšší podíl oxidu uhličitého, tedy jednoho z plynů, který způsobuje globální oteplování planety.

Dalším negativním jevem, který kácení deštných pralesů přináší, je **dopad na místní komunity**. Domorodým obyvatelům pralesa bere odlesňování způsob života, na který byli zvyklí.

„Dnes zemřely stromy. Zítřka zemřou lidé.“

Příslušník kmene Amungwe, Papua-Nová Guinea

V oblastech, kde kácení pralesa probíhá, mají sice v případě, že se nechají najmout dřevařskou společností, na omezeně dlouhou dobu zajištěnou práci a finanční příjem. Jakmile však těžební společnost prales vymytí a opustí, nezbude pro jeho bývalé obyvatele nic. Ani prales, z jehož plodů byli dříve živi, ani práce. Původní obyvatelé lesa pak snadno podléhají nástrahám civilizace a končí na okraji společnosti.

Vykácená území velmi rychle podléhají **erozi** a tropická půda, která obsahuje pouze malou zásobu

Životní prostředí v nákupním košíku: nábytek z tropického dřeva

živin, se vyčerpává. Nechráněnou půdu vysouší prudké slunce a země se pokrývá slupkou oxidů železa a hliníku, která znemožňuje další obdělávání.

Průmyslová těžba navíc otevírá jinak uzavřený prales dalším ničivým aktivitám: na poničených hranicích pralesů bují další odlesňování, masový lov a rozmáhá se také **obchod s masem z tropických zvířat**. Jedním příkladem za všechny může být kácení v konžském Národním parku Virunga, které ohrožuje jednu z posledních populací goril horských.

Důsledky úbytku tropických pralesů

- ztráta jednoho z nejzajímavějších a nejkřehčích ekosystémů, který mohl fascinovat generace, které přijdou po nás
- nevratná ztráta unikátních rostlinných a živočišných druhů -> ztráta pro vědu a výzkum (včetně lékařství)
- ztráta životního prostředí pro jedinečné kultury původních obyvatel
- uvolnění velkého množství oxidu uhličitého, vázaného v dřevní hmotě, do atmosféry – příspěvek ke skleníkovému efektu
- eroze, záplavy, požáry

Proč původních tropické lesy mizí?

Příčin odlesňování v tropických oblastech je mnoho a do jisté míry se liší v jednotlivých regionech. Obecně řečeno hraje velkou roli poptávka po cenných dřevěch. Dalšími příčinami jsou těžba nerostů, rozšiřování zemědělské půdy, budování infrastruktury a také občanské války, které zuří především v řadě zemí střední a západní Afriky.

Je libo exotické dřevo?

Bezedná poptávka po dřevu z tropů, které se exportuje zejména do Japonska a Evropské unie, kde se z něj vyrábí nábytek, bytové doplňky a jiné výrobky, je jedním z hlavních motorů kácení původních tropických lesů. Stále vážnější problém přitom představuje nelegální těžba. Odhaduje se, že v brazilské Amazonii je 80 % stromů pokáceno nezákonně. Zhruba polovina tropického dřeva dováženého do zemí Evropské unie pochází z nelegálních zdrojů.

Peníze z ilegální těžby často podporují lokální etnické konflikty – například v Libérii nebo Kongu. Nezákonné kácení bývá spojeno s korupcí, praním špinavých peněz, mezinárodním organizovaným

zločinem a porušováním práv místních obyvatel. V neposlední řadě snižuje ilegální těžba příjem rozvojových zemí, protože nelegálně vykácené dřevo se prodává levněji než dřevo z povolených těžeb. Podle údajů Světové banky tak rozvojové země přicházejí ročně o 10 až 15 miliard eur – to je přibližně ekvivalent rozvojové pomoci, kterou poskytla Evropská unie v roce 2002.

Některé místní vlády se snaží problémy řešit a těžbu omezovat. Velká část kácení ale probíhá v těžko dostupných pralesních oblastech a úřady je nemají pod kontrolou. V horších případech místní vlády nezákonnou těžbu tolerují, nebo z ní díky korupčním praktikám dokonce profitují.

Některé druhy tropického dřeva – například týk či mahagon – se pěstují také na plantážích. Avšak ani tento způsob získávání kvalitní suroviny není bezproblémový. Dřevo roste velmi dlouho a masivní pěstování proto vyžaduje velké rozlohy. Plantáže často vznikají na úkor pralesa.

Těžba nerostů

Těžba nerostných surovin je dalším důležitým důvodem, proč dochází k velkoplošnému kácení původních tropických lesů. Současný ekonomický model je nastaven tak, že se vyplácí převážet suroviny a zemědělské produkty mezi kontinenty. Levná pracovní síla, nízké standardy ochrany přírody a nuzné sociální podmínky obyvatel rozvojového světa znamenají snížení nákladů na těžbu, suroviny jsou proto velmi levné. Tak levné, že se je ani nevyplácí recyklovat.

Světová ekonomika (a zvláště ekonomika Evropské unie, Spojených států a několika málo dalších zemí) roste, společnost bohatne – degradace životního prostředí v chudých zemích a devastace pralesů je však obrovská daň, kterou velmi často platí ti, kteří ze zisků těžebních společností nemají vůbec nic.

Zemědělství

Potřeba zemědělské půdy v tropických zemích má trojí příčinu: slouží buď drobným zemědělcům vytlačným z úrodnějších částí země, nebo je obětována velkoplošným intenzivním plantážím komerčních plodin jako například káva, palmový olej a sója, nebo se na ní pase dobytek, jehož maso je určeno na vývoz.

Zemědělská využitelnost odlesněné půdy je však malá a na nově vzniklých polích se daří pěstovat zemědělské plodiny pouze několik sezon. Poté jsou oblasti opouštěny a postupuje se dále do pralesa.

Některé státní instituce jako například v Indonésii podporují stěhování obyvatel z přelidněných

Životní prostředí v nákupním košíku: nábytek z tropického dřeva

oblastí do dosud relativně nedotčených pralesů za účelem jejich „rozvoje“.

Infrastruktura – pro koho?

Dálnice, vodní přehrady, elektrárny a podobně budované na území původních tropických lesů jsou často nevhodně plánované, kontroverzní projekty, které - místo aby zlepšili životní podmínky místních obyvatel – ničí velké přírodní plochy a berou místním lidem bydlení i živobytí.

Jedním z mnoha příkladů může být znovuoživení plánu na vybudování 11 vodních přehrad na řece Juruena v oblasti brazilské Amazonie. Řeka protéká územím, na kterém žije 18 jedinečných amazonských kmenů závislých na rybolovu. Podle Survival International – organizace zabývající se podporou práv domorodých obyvatel – mají být na přehradách postaveny vodní elektrárny, které budou zajišťovat dodávky energie pro sójové plantáže.

Tropické dřevo v České republice

(Převzato ze studie „Česká stopa“)

Dovoz tropického dřeva do České republiky rapidně stoupá. Od roku 1999 se během pěti let množství importované suroviny ztrojnásobilo. Nejvíce se jí k nám vozí z několika afrických zemí: na prvních příčkách se umísťují Guinea, Gabun a Kongo.

Tyto země se potýkají s problémy. Nadměrnou těžbou dřeva jsou ohroženy hlavně gabunské národní parky. Kolem 80 % gabunské produkce tropického dřeva proudí do zemí Evropské unie. Asi 80 % tropického dřeva pokáceného v pralesích povodí řeky Kongo jde přímo na vývoz; největšími odběrateli jsou přitom Evropská unie a Čína.

Podle kalkulací WWF dovoz nezákonně vytěženého dřeva do České republiky činí zhruba 100 000 krychlových metrů ročně: tedy řádově desítky tisíc stromů. Hnutí DUHA v roce 2004 oslovilo dvacet prodejců zahradního nábytku – který se zhusta vyrábí z tropického dřeva – operujících na českém trhu. Pouze dvě firmy (Hornbach a Jysk) byly schopny vyloučit, že jejich zboží obsahuje ilegální dřevo. Obchodníci většinou nemají kontrolu nad původem suroviny.

V České republice ani na evropské úrovni doposud neexistuje žádný právně závazný mechanismus, který by dovozu ilegálně těženého dřeva zamezoval či jej nějak sankcionoval. O to důležitější je při nákupu dřeva informovaná volba nás, spotřebitelů...

Spotřebitelské řešení

Jako spotřebitelé rozmanitých výrobků ze dřeva máme důležitou úlohu – naše poptávka rozhoduje do značné míry o tom, jakým způsobem se bude dřevo – a to nejen tropické – získávat: zda bude nadále docházet k nelegální devastující těžbě, rozsáhlým holosečím a bezohlednosti vůči místním obyvatelům, nebo zda těžba dřeva bude probíhat způsobem odpovědným k životnímu prostředí i lidem, kteří v něm žijí. Obecně je správné tropické dřevo nekupovat a dát přednost výrobkům z u nás rostoucích dřevin.

Že bylo dřevo – ať už české, nebo zahraniční – vytěženo legálně v souladu se zásadami šetrného lesního hospodaření, zaručuje certifikát FSC, který prostřednictvím akreditovaných certifikátorů uděluje mezinárodní organizace Forest Stewardship Council.

Systém FSC představuje důvěryhodný systém lesní certifikace s celosvětovou působností. Základní ideou FSC je podporovat environmentálně vhodné, sociálně přínosné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů, a tím napomoci chránit mizející, ohrožené a devastované světové lesy. Visačka FSC znamená záruku, že svým nákupem nepřispíváme k devastaci cenných lesních ekosystémů, nepodporujeme nezákonnou těžbu dřeva a neničíme životní prostředí místních obyvatel.

Jako spotřebitelé máme na výběr, jaké výrobky si vložíme do svého nákupního košíku. Proč jednoduše nevybrat ty správné?

Více informací najdete na:

www.svetvnakupnimkosiku.cz

www.czechfsc.cz

Pro zpracování tohoto infolisty byly využity podklady FSC ČR, Survival International, Greenpeace ČR a texty ze studie Česká stopa – ekologické a sociální dopady domácí spotřeby za našimi hranicemi.

Tento infolist byl vytvořen v rámci kampaně Svět v nákupním košíku.

Cílem kampaně je upozornit českou veřejnost na souvislost mezi naším spotřebním chováním a některými problémy rozvojových zemí a představit spotřebitelské značky FAIRTRADE, FSC a BIO, které u označeného zboží poskytují záruku, že při výrobě byly dodržovány podmínky sociálně ohleduplné a ekologicky šetrné výroby.

Kampaň je realizována s podporou Ministerstva zahraničních věcí ČR a Jihomoravského kraje.

